ประโยค ป.ธ. ๕
แปล มคธเป็นไทย
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๘

๑. อาคาริเยสุ หิ มาตาปิตโร ปุพฺพการิโน นาม ฯ ปุตฺตธีตโร ปน มาตาปิตโร ปฏิชคฺคนฺตา อภิวาทนาทีนิ จ เตสํ กุรุมานา กตเวทิโน นาม ฯ อนาคาริเยสุ อาจริยูปชฺฌายา ปุพฺพการิโน นาม ฯ อนฺเตวาสิกสทฺธิวิหาริกา อาจริยูปชฺฌาเย ปฏิชคฺคนฺตา อภิวาทนาทีนิ จ เนสํ กุรุมานา กตเวทิโน นาม ฯ เตสํ อาวิภาวนตฺถาย อุปชฺฌายโปสกโสณตฺเถราทีนํ วตฺถูนิ กเถตพฺพานิ ฯ อปโร นโย ฯ ปเรน อกเตเยว อุปกาเร อตฺตนิ กตํ อุปการํ อนเปกฺขิตฺวา การโก ปุพฺพการี เสยฺยถาปิ มาตาปิตโร เจว อาจริยูปชฺฌายา จ ฯ โส ทุลฺลโภ สตฺตานํ ตณฺหาภิภูตตฺตา ฯ ปเรน กตสฺส อุปการสฺส อนุรูปปฺปวตฺตี อตฺตนิ กตํ อุปการํ อุปการโต ชานนฺโต เวทิยนฺโต กตญฺญุกตเวที เสยฺยถาปิ มาตาปิตุอาจริยูปชฺฌาเยสุ สมฺมาปฏิปนฺโน ฯ โสปิ ทุลฺลโภ สตฺตานํ อวิชฺชาภิภูตตฺตา ฯ อปิจ อการณวจฺฉโล ปุพฺพการี สการณวจฺฉโล กตญฺญุกตเวที ฯ กริสฺสติ เมติ เอวมาทิการณนิรเปกฺขกิริโย ปุพฺพการี ฯ กริสฺสติ เมติ เอวมาทิการณสาเปกฺขกิริโย กตญฺญุกตเวที ฯ ตโม โชติปรายโน ปุพฺพการี ฯ โชติ โชติปรายโน กตญฺญุกตเวที ฯ เทเสตา ปุพฺพการี ฯ ปฏิปชฺชิตา กตญฺญุกตเวที ฯ สเทวเก โลเก อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปุพฺพการี ฯ อริยสาวโก กตญฺญุกตเวทีติ ปุคฺคลปฺปญฺญตฺติวณฺณนา ฯ

๒. ตตฺถ อาจริยูปชฺฌายาติ เอตฺถ อาจริยูปชฺฌายลกฺขณํ อโสกธมฺมรญฺญา ปุฏฺเฐน ขีณาสวภูเตน นิโคฺรธสามเณเรน วุตฺตํ ฯ วุตฺตญฺหิ นิทานกถายํ โก อยํ ตาต อุปชฺฌาโย นามาติ ฯ วชฺชาวชฺชํ ทิสฺวา โจเทตา สาเรตา จ มหาราชาติ ฯ โก อยํ ตาต อาจริโย นามาติ ฯ อิมสฺมึ สาสเน สิกฺขิตพฺพธมฺเมสุ ปติฏฺฐาเปตา มหาราชาติ ฯ

วชฺชาวชฺชํ อุปนิชฺฌายตีติ อุปชฺฌาโยติ อาห วชฺชาวชฺชํ ทิสฺวา โจเทตา สาเรตา จาติ ฯ ตตฺถ วชฺชาวชฺชนฺติ ขุทฺทกํ มหนฺตญฺจ วชฺชนฺติ ตฏฺฐีกา ฯ

วุฑฺฒิอตฺโถ หิ อยมกาโร ผลาผลนฺติอาทีสุ วิยาติ มหาขนฺธกฏีกา ฯ

โจเทตาติ อิทํ ตยา ทุกฺกฏํ อิทํ ทุพฺภาสิตนฺติอาทีนิ วตฺวา โจเทตา ฯ สาเรตาติ อตฺตโน วชฺชํ อสรนฺตสฺส สตึ อุปฺปาเทตา สมฺมาปฏิปตฺติยํ วา สาเรตา ปวตฺเตตาติ อตฺโถ ฯ เอวํ ตยา พุทฺธวจนํ สชฺฌายิตพฺพํ เอวํ อภิกฺกมิตพฺพํ เอวํ ปฏิกฺกมิตพฺพนฺติอาทินา อาจารสิกฺขาปนโต อาจริโย นามาติ อาห อิมสฺมึ สาสเน สิกฺขิตพฺพธมฺเมสุ ปติฏฺฐาเปตาติ ฯ ตตฺถ สิกฺขิตพฺพธมฺโม นาม สกลํ พุทฺธวจนํ สีลาทโย จ ธมฺมาติ นิทานกถาฏีกา ฯ

อตฺถโตเปเตสุ ครุ อุปชฺฌาโย นาม ฯ เตน มหาขนฺธกวณฺณนายํ อนุปชฺฌายกาติ วชฺชาวชฺชํ อุปนิชฺฌายเกน ครุนา วิรหิตาติ วตฺวา ปธมํ อุปชฺฌํ คาหาเปตพฺโพติ เอตฺถ วชฺชาวชฺชํ อุปนิชฺฌายตีติ อุปชฺฌาติ วุตฺตํ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๕
แปล มคธเป็นไทย

๑. อรรถกถาปุคคลบัญญัติว่า ก็ในพวกคฤหัสถ์ มารดาบิดา ชื่อว่า บุพพการี ฯ ส่วนบุตรธิดา ปฏิบัติมารดาบิดา และกระทำสามีจิกรรมมีการกราบไหว้เป็นต้น แก่มารดาบิดานั้น ชื่อว่า กตเวที ฯ ในพวกบรรพชิต อาจารย์และอุปัชฌาย์ ชื่อว่า บุพพการี ฯ อันเตวาสิกและสัทธิวิหาริก ปฏิบัติอาจารย์และอุปัชฌาย์และกระทำสามีจิกรรมมีการกราบไหว้เป็นต้น แก่อาจารย์และอุปัชฌาย์นั้น ชื่อว่า กตเวที ฯ เพื่อประกาศ(คุณ)ของชนเหล่านั้นให้ปรากฏ ควรกล่าวเรื่องพระโสณเถระผู้เลี้ยงดูอุปัชฌาย์เป็นต้น ฯ

อีกนัยหนึ่ง เมื่อบุคคลอื่นไม่ได้ทำอุปการะเลย บุคคลผู้ไม่เพ่งถึงอุปการะอันผู้อื่นทำไว้ ในตนแล้วกระทำ ชื่อว่า บุพพการี เปรียบเหมือนมารดาบิดาจำพวก ๑ อาจารย์และอุปัชฌาย์จำพวก ๑ ฯ บุคคลนั้น ชื่อว่า หาได้ยาก เพราะสัตว์ทั้งหลายถูกตัณหาครอบงำ ฯ บุคคลผู้รู้อยู่ ให้ผู้อื่นรู้อยู่ ซึ่งอุปการะอันผู้อื่นทำแล้วในตน โดยความเป็นอุปการะ ให้เป็นไปสมควรแก่อุปการะ ที่ผู้อื่นกระทำแล้ว ชื่อว่า กตัญญูกตเวที เปรียบเหมือนผู้ปฏิบัติชอบ ในมารดาบิดาอาจารย์และอุปัชฌาย์ ฯ แม้บุคคลนั้น ก็ชื่อว่า หาได้ยาก เพราะสัตว์ทั้งหลายถูกอวิชชาครอบงำ ฯ อีกอย่างหนึ่ง บุคคลผู้เผื่อแผ่โดยไม่มีเหตุ ชื่อว่า บุพพการี ฯ บุคคลผู้เผื่อแผ่โดยมีเหตุ ชื่อว่า กตัญญูกตเวที ฯ ผู้กระทำโดยไม่เพ่งถึงเหตุมีอย่างนี้เป็นต้นว่า บุคคลนี้จักทำ (ตอบแทน) แก่เรา ชื่อว่า บุพพการี ฯ ผู้กระทำโดยเพ่งถึงเหตุมีอย่างนี้เป็นต้นว่า บุคคลนี้ จักทำ (ตอบแทน) แก่เรา ชื่อว่า กตัญญูกตเวที ฯ บุคคลผู้มืดมาสว่างไป ชื่อว่า บุพพการี ฯ บุคคลผู้สว่างมาสว่างไป ชื่อว่า กตัญญูกตเวที ฯ ผู้แสดง ชื่อว่า บุพพการี ฯ ผู้ปฏิบัติ ชื่อว่า กตัญญูกตเวที ฯ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ชื่อว่า บุพพการี ในโลกกับทั้งเทวโลก ฯ พระอริยสาวก ชื่อว่า กตัญญูกตเวที ฯ

๒. บรรดาบทเหล่านั้น ในบทว่า อาจริยูปชฺฌายา นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ ลักษณะแห่งอาจารย์และอุปัชฌาย์ อันนิโครธสามเณรผู้เป็นพระขีณาสพ ถูกพระเจ้าอโศกธรรมราชตรัสถามแล้ว ถวายพระพรแล้ว ฯ สมจริงดังคำที่พระธรรมสังคาหกาจารย์กล่าวไว้ในนิทานกถาว่า พระเจ้าอโศกธรรมราช ตรัสถามว่า พ่อเณร ผู้ชื่อว่า อุปัชฌาย์นี้ คือใคร ฯ นิโครธสามเณร ถวายพระพรว่า มหาบพิตร ผู้ที่เห็นโทษน้อยใหญ่แล้วตักเตือน และให้ระลึกอยู่ ชื่อว่า อุปัชฌาย์ ฯ พระเจ้าอโศกธรรมราช ตรัสถามว่า พ่อเณร ผู้ชื่อว่าอาจารย์นี้ คือใคร ฯ นิโครธสามเณร ถวายพระพรว่า มหาบพิตร ผู้ที่ให้อันเตวาสิกและสัทธิวิหาริก ตั้งอยู่ในธรรมที่ควรศึกษาในพระศาสนานี้ ชื่อว่า อาจารย์ ฯ

ฎีกานิทานกถานั้นว่า ผู้ที่ชื่อว่า อุปัชฌาย์ เพราะวิเคราะห์ว่า คอยสอดส่องโทษน้อยใหญ่ เพราะเหตุนั้น นิโครธสามเณร จึงถวายพระพรว่า **วชฺชาวชฺชํ ทิสฺวา โจเทตา สาเรตา จ** ฯ บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **วชฺชาวชฺชํ** ได้แก่ โทษน้อยและใหญ่ ฯ

ฎีกามหาขันธกะว่า ก็ อ อักษรนี้ มีความหมายว่าเจริญ เหมือน อ อักษร ในคำว่า ผลาผลํ เป็นต้น ฯ

ฎีกานิทานกถาว่า บทว่า **โจเทตา** ความว่า ผู้กล่าวตักเตือนว่า กรรมนี้ เธอทำไม่ดี คำนี้ เธอพูดไม่ดี เป็นต้น ฯ บทว่า **สาเรตา** ความว่า ผู้ยังสติให้เกิดขึ้นแก่สัทธิวิหาริกผู้ระลึกถึงโทษของตนไม่ได้ อีกอย่างหนึ่ง ความว่า ผู้ให้ระลึก คือ ให้ประพฤติในสัมมาปฏิบัติ ฯ ผู้ชื่อว่า อาจารย์ เพราะให้ศิษย์ศึกษามารยาท โดยนัยเป็นต้นว่า เธอพึงสาธยายพระพุทธพจน์อย่างนี้ พึงก้าวไปอย่างนี้ พึงถอนกลับอย่างนี้ เป็นต้น เพราะเหตุนั้น นิโครธสามเณร จึงกล่าวว่า **อิมสฺมึ สาสเน สิกฺขิตพฺพธมฺเมสุ ปติฏฺฐาเปตา** ฯ พระพุทธวจน์ทั้งสิ้นและธรรมทั้งหลายมีศีลเป็นต้น ชื่อว่า ธรรมที่ควรศึกษา ในบทว่า **สิกฺขิตพฺพธมฺเมสุ** นั้น ฯ

แม้โดยใจความ บรรดาอาจารย์และอุปัชฌาย์เหล่านี้ ครูชื่อว่า อุปัชฌาย์ ฯ เพราะเหตุนั้น ในอรรถกถามหาขันธกะ พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าวไว้ว่า บทว่า **อนุปชฺฌายกา** ความว่า ผู้ปราศจากครูผู้สอดส่องโทษน้อยใหญ่ แล้วจึงกล่าวว่า ในคำว่า อุปสัมปทาเปกข์ อันสงฆ์พึงให้ถืออุปัชฌาย์ก่อน ดังนี้ ชื่อว่า อุปัชฌาย์ เพราะวิเคราะห์ว่า เข้าไปคอยสอดส่องโทษน้อยใหญ่ ดังนี้ ฯ

พระพรหมวชิรานุวัตร อินฺทปญฺโญ วัดบพิตรพิมุข แปล
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.